

William Heard Kilpatrick

Indoktrinaatio ja persoonien kunnioitus

Kasvatuksen tarkoitus on vapauttaa oppija koko persoonallisuudeltaan täyteen elämiseen, kaikkien omien voimavarojensa parhaimpaan ja itsenäisimpään käyttöön sekä oman kohtalonsa hallintaan. Vain tätä voi pitää todellisena persoonan kunnioittamisena kasvatuksessa. Voi lisäksi sanoa, että ilman tämänsuuntaista kehitystä yksilö ei ole vapaa sanan ehkä tärkeimmässä merkityksessä.

Todellinen ja merkityksellinen vapaus riippuu yhtä paljon sisäisestä kasvusta ja kyvystä käyttää mieltään tehokkaasti kuin ulkoisen pakon puuttumisestakin. Itse asiassa sisäistä orjuutta voi pitää pahimpana mahdollisena orjuutena. Sisäisesti orjuutetulla ei ole mitään halua muuttaa tilaansa. Hän jopa taistelee todellista vapauttaan vastaan. Yksilön persoonan suurinta kunnioittamista on auttaa häntä käyttämään voimavarojaan täysimääräisesti sekä auttaa häntä tehokkaaseen älylliseen ja vastuuntuntoiseen itseohjautuvuuteen.

Kuitenkaan opettajat eivät aina ole pyrkineet kunnioittamaan opettaviensa persoonallisuutta. Yhä nykyisinkin useat opettajat toimivat toisin. Opettajat ovat liian usein huolehtineet enemmän opettamastaan sisällöstä tai ajamastaan asiasta kuin inhimillisestä persoonallisuudesta. Esimerkiksi voi ottaa protestanttisen kumuksen alkuajat, jolloin kumpikin osapuoli kilpaili samalla tavoin käännyttämisestä. Kumpikin puoli kamppaili saadakseen kontrollinsa niin monta nuorta kuin mahdollista, yrittäen painaa omat doktriininsa huolenpitonsa alaisten nuorten mieliin ja sydämiin. Vasta paljon myöhemmin, persoonaa kunnioittavan demokraattisen ope-

tuksen mukaisesti, ihmiset kypsyivät kyseenalaistamaan tuollaisen yksipuolisen indoktrinaation.

Juuri käytetty *indoktrinaation* termi vaatii selvitystä. Sana tarkoittaa kirjaimellisesti doktriinien istuttamista. Kun epäkriittiseen perustaan nojaava oppien mieleenistuttaminen oli yleinen käytäntö kouluissa ja itse asiassa eräs koulun perustavista tavoitteista, sanat indoktrinoida ja opettaa olivat vain eri tapoja kuvata samaa prosessia. Termiin *indoktrinaatio* ei näin ollen liittynyt mitään kielteisiä sisältöjä ja tällaisena sen merkitys ja status säilyi aivan lähimenneisyyteen asti. *Oxford English Dictionary* (vuoden 1900 painos) ei tunne kuin tämän yhden merkityksen. Demokratian kehittyessä ja nopean modernin muutoksen myötä kasvoi kuitenkin näkemys, ettei kasvatus voi enää tarkoittaa epäkriittisiin uskomuksiin taivuttamista. Sen sijaan kasvatuksen on kehitettävä kaikkien vastuullista ajattelua tarpeellisenä valmentautumisena demokraattiseen elämään ja kansalaisuuteen sekä ennakoimattomaan tulevaisuuteen. Tällä tavoin indoktrinaatio-termi on vähitellen kaventunut negatiiviseen merkitykseensä, jossa se tarkoittaa sopimatonta taivuttamista epäkriittisiin uskomuksiin.

” Me muokkaamme aineellista maailmaa inhimillisten päämäärien mukaisesti. Me emme kuitenkaan muokkaa ihmisiä emmekä tahdo tehdä sellaista. Se veisi indoktrinaatioon, propagandaan, kaikkein pahimpaan tyranniaan kaikista, koska se on ihmismielen alistavaa tyranniaa.”

On toki todettava, että on sellaisia henkilöitä, jotka edelleen uskovat, että vanhemmilla ja opettajilla on oikeus istuttaa omat doktriininsa vastuullaan oleviin nuoriin, jotta nämä doktriinit säilyvät muuttumattomina ilman myöhemmän kyseenalaistamisen tai revision mahdollisuutta. Nämä henkilöt käyttävät *indoktrinaatio*-termiä myönteisessä merkityksessä. Viimeisimmän sodan aikana myös Yhdysvaltain laivasto, kiinnostavaa kyllä, otti käyttöönsä sanan *indoktrinaatio* tarkoittamaan ”sotilaallisen kurin, laivaston tapojen ja käytäntöjen perusasioiden opettamista”. Luonnollisestikaan tämä tulkinta ei sisällä sanan kielteisiä merkityksiä. Laivaston tapa käyttää kyseistä termiä on sittemmin levinnyt muillekin aloille. Termiä käytetään siis nykyisin useassa eri merkityksessä, mutta tässä artikkelissa käytetty merkitys on kasvatustieteellisissä yhteyksissä tavanomaisin.¹

Näyttäisi epäilyksettömältä, että demokratian täytyy hylätä ja kieltää indoktrinaatio tässä ennakkoluulojen rakentamisen merkityksessä. Vanhemmat orjuuttavat lapsen valtansa alle, jos he lapsen tietämättömyyttä ja vastaanottavuutta hyväksi käyttäen, epäilyä sallimatta, iskostavat lapselle näkemyksiään asioissa, joissa asiantuntijoidenkin mielipiteet eroavat toisistaan. Demokratia ja lapsen persoonan todellinen kunnioittaminen edellyttävät tällaisen orjuuttamisen kieltämistä, koska siinä yksipuolisesti riistetään yksilöltä oikeus itsenäistä ajattelua ja päätöksentekokykyä kehittävään kasvatukseen.

Indoktrinaation tuomitseva moderni asenne ei rajoitu nykypäivään. Vuonna 1687 John Dryden² (1631–1700) puhui asiasta tiukasti:

*Kasvatuksella useimmat ovat harhaan johdetut;
Niin uskovat, kuin ovat kasvatetut.
Mikä lastenkamarissa aloitetaan, sen pappi vahvistaa,
Näin lapsuus aikuisuuden muokkaa.*

*By education most have been mis-led;
So they believe, because they so were bred.
The priest confirms what the nursery began,
And thus the child imposes on the man.*

Lisää löydämme pastori Thomas Thacherin puheesta Miltonin Akatemian (Massachusetts) avajaisissa vuonna 1807: ”Ohjaajalla ei ole oikeutta iskostaa omia erityisiä teologisia käsityksiään oppilaansa mieleen”. Myös Bronson Alcottilta löytyy sitaatti asiasta: ”Oikea opettaja puolustaa oppilaitaan opettajan oman persoonan vaikutusta vastaan”.⁴ Professori Raphael Demos Harvardin yliopistosta on vastikään sanonut seuraavaa: ”Me muokkaamme aineellista maailmaa inhimillisten päämäärien mukaisesti. Me emme kuitenkaan muokkaa ihmisiä emmekä tahdo tehdä sellaista. Se veisi indoktrinaatioon, propagandaan, kaikkein pahimpaan tyranniaan kaikista, koska se on ihmismielen alistavaa tyranniaa.”⁵

Edellä sanottu herättää aiheellisesti useita kysymyksiä.

1. Lapsen kasvatusta ei voi odottaa kunnes lapsi on tarpeeksi kypsä ajattelemaan itse. Meidän täytyy aloittaa alusta. Eikö tämä pakota meidät indoktrinoimaan?

Indoktrinaatio onkin mahdollisesti jossain määrin väistämätöntä nuorempien lasten kohdalla, mutta myös tällöin viimekätisen aikomuksen tulee olla indoktrinaatiolle vastakkainen. Meidän on esimerkiksi tehtävä parhaimmillaan kehittääksemme pienessä lapsessa tottumusta totuudellisuuteen ja meidän täytyy aloittaa se, ennen kuin lapsi kykenee ymmärtämään, miksi valehtelu on huonoa sosiaalista toimintaa. Tietynlaista rehellisyyttä, kuten esimerkiksi varastelusta pidättäytymistä, voidaan opettaa tukeutuen syy-yhteyden ymmärtämiseen aikaisemmin kuin opetettaessa todenpuhumista. Lapsi voi helposti

ymmärtää, miltä hänestä tuntuisi, jos joku ottaisi hänen lelunsa. Mutta toivottavat tavat on opetettava, vaikka vastaukset niihin liittyviin miksi-kysymyksiin tulevat vasta myöhemmin. Vaikka joidenkin tapojen suhteen olisikin erimielisyyttä siitä, mikä on oikein, vanhemman tai opettajan on silti opetettava niitä oman parhaan käsityksensä mukaisesti. Kuitenkin lapsen kasvaessa on niin pian kuin mahdollista autettava häntä ymmärtämään mitä sosiaalisesti ja moraalisesti asiaan liittyy, jotta hän voi olla tietoinen moraalisessa toiminnassaan. Lopulta, kun murrosikäkin on pitkällä, nuorta tulisi rohkaista arvioimaan kriittisesti omia tapojaan ja asenteitaan sekä aikaisempia vastauksiaan näitä pohjustaviin miksi-kysymyksiin. Niin tehdessään nuori voi nyt muokata sekä tavat että niiden järkisyöt todella omikseen. Tätä ennen hän oli oppinut ne lapsen tapaan, ajatellen kuin lapsi. Nyt hänen on ajateltava tavat ja perusteet uudestaan, tehtävä niistä omiansa tai hylättävä ne tai muokattava niitä oman kypsyytensä mukaisesti. Jos ei hän sitä tee, hän jatkaa elämänsä orjuutettuna omille lapsellisille uskomuksillensa.

2. Vuosikymmen tai pari sitten vaadittiin, että koulujen pitäisi aktiivisesti auttaa rakentamaan uusi yhteiskunnallis-taloudellinen järjestys. Jos vaatimus tarkoittaa sitä, että opettajien tulisi ensin suunnitella sellainen järjestys ja sitten kohdennetulla indoktrinaatiolla kasvattaa uusi sukupolvi sitoutumaan uuteen suunniteltuun järjestykseen, emme voi hyväksyä tällaista ohjelmaa. Opettajilla ei ole mitään erityisoikeutta suunnitella sellaista järjestystä, ja yritys luoda sellainen järjestys nuorisoa indoktrinoimalla olisi selvästi demokraattisen prosessin kieltämistä.

Koululla näyttäisi kuitenkin olevan erityinen velvollisuus tunnustaa, että vallitseva yhteiskunnallinen järjestys vaatii tietyn määrän jatkuvaa uudistamista. Koululla on vastaavasti myös velvollisuus saada nuoret – ikätasolleen sopivalla tavalla – tutkimaan sivilisaatiomme heikkouksia ja vahvuuksia. Mitään tapaa tai instituutiota – huolimatta siitä, kuinka vaalittu se onkaan – ei tule jättää tällaisen tarkastelun ja kritiikin ulkopuolelle. Tämä tarkoittaa kaikkien olennaisten kiistanalaisten asioiden vapaata ja pidäkkeetöntä tutkimista. Opettajan on tällöin pyrittävä kehittämään opiskelijoiden kykyä tehdä harkittuja valintoja eikä voittamaan heitä omalle puolelleen kiistakysymyksissä. ”Jos opettaja opetustavallaan joko tietien tahtoen tai varomattomuuttaan sallii oman ennakkoluulonsa tai jopa perusteltavissa olevan vakaumuksensa sopimattoman ilmaisemisen jatkuvasti tärvellä hänen ohjauksessaan tapahtuvan muutoin rehdin opiskelun, hän tältä osin vahingoittaa opiskelijoitaan ja samassa määrin ilmentää sopimattomuuttaan opettajaksi”⁶.

3. Jotkut voivat hyväksyä indoktrinaation olevan väärin kaikissa muissa opetettavissa asioissa, mutta silti tuntee, että demokratian suhteen on toisin: demokratiaa varten tulisi indoktrinoida. He väittävät, että (i) demokratia on niin perustavanlaatuista elämäntavallamme, ettemme sen suhteen saisi ottaa mitään riskejä, vaan meidän pitäisi indoktrinoida kaikki ihmiset siihen varhaislapsuu-

desta alkaen. He vahvistavat väitettään esittämällä, että (ii) demokratiamme on nyt ulkopuolelta uhatumpi kuin koskaan ennen ja että (iii) jotkut omista kansalaisistamme eivät, surullista kyllä, edes nykyään täysin hyväksy demokratiaa.⁷ Näiden seikkojen perusteella he katsovat indoktrinaation olevan tarpeen.

Vaikuttaa siltä, että meidän täytyy hyväksyä nämä kolme perustetta, mutta meidän on väitettävä johtopäätöstä vastaan. Demokratian opettaminen epädemokraattisella tavalla, joka edistää demokratian epäkriittistä hyväksymistä, näyttäisi olevan outo tapa vaalia demokratiaa. Indoktrinoida uskoa demokratiaan esittämättä järkisyitä demokratian puolesta ja kehittämättä kykyä ajatella sitä kriittisesti, on yhtä kuin luoda sokeita demokratian kannattajia. Sellaiset ihmiset eivät ymmärtäisi syitä käytännölle tai dogmeilleen eivätkä kykenisi soveltamaan doktriineja järkevästi. Kun heistä kasvaa aktiivisia kansalaisia, heidät voidaan helposti johdatella esimerkiksi kieltämään kiistanalaisten aiheiden käsittely kouluissa. He voisivat kieltää demokratian doktriinien kriittisen arvioimisen ja näin estää näiden doktriinien viisaan soveltamisen uusiin olosuhteisiin. Lyhyesti sanottuna indoktrinaatio tuottaisi sokeita demokratian dogmaatikkoja, jotka eivät kykenisi edistämään demokraattista prosessia muuttuvassa yhteiskunnassa. Tämä tie johtaa fanatismiin.

Johtopäätös tästä kaikesta on, että demokratian ja etiikan täytyy pohjimmiltaan kunnioittaa kaikkien asi-anosaisten persoonaa, kehittää kutakin parhaalla mahdollisella tavalla oman järkensä tehokkaassa käytössä sekä älykkyyden viisaassa ja vastuullisessa harjoituksessa. Tämän näkemyksen takana meidän täytyy seistä. Persoonan kunnioitus on todellakin kaikista pyhin asia ihmisten kesken.

Aikaisempina aikoina käytännössä kaikki pitivät kasvatusprosessina, jossa lapsi muokataan ajattelemaan ja uskomaan siten kuin häntä ohjaavat aikuiset katsovat parhaaksi. Aleksandrialainen kasvatusnäkemys toimi varsin johdonmukaisesti tämän teorian pohjalta, ja kilpailevat länsimaiset uskonnot ovat aina harjoittaneet vahvasti tällaista indoktrinaatiota ja monet harjoittavat sitä edelleenkin. Valistuksen ja demokratian vaikutuksesta olemme alkaneet nähdä, että uskomusten iskostuttaminen lähtemättömästi lapsen orjuuttaa hänet opettajillensa. Siihen mittaan saakka, mihin lapsi ei kykene eikä ole halukas myöhemmin uudelleenarvioimaan aikaisemmin häneen istutettuja uskomuksia, hän ei pysty ajattelemaan ja päättämään itse. Hänet on täten tosiasiallisesti orjuutettu. Opetus, joka ei pyri rakentamaan lapselle taipumusta ja kykyä ajatella itse niin pian kuin se on mahdollista, epäonnistuu siltä osin hänen persoonansa kunnioittamisessa. Erityisesti sellainen opetus epäonnistuu rakentamaan hänelle luonnetta, jota tarvitaan demokratiassa. Sellainen opetus, joka tietien tahtoen kätkee persoonalta minkä tahansa asian, joka auttaisi häntä ajattelemaan laadukkaammin, ei ole eettisesti puolustettavissa. Tällainen opetus ei täytä eettistä ja demokraattista vaatimusta kohdella yksilöä aina päämääränä sinänsä eikä koskaan pelkästään välineenä.

Tähän liittyy kieltämättä monia vaikeuksia. Vanhempana ja opettajana minun on tehtävä päätöksiä vastuullani olevien ihmisten puolesta sellaisista asioista, joista he eivät ole valmiita vielä itse päättämään ja joita ei voi siirtää myöhemmäksi. Muutamat kirjoittajat ovat tästä syystä esittäneet, että kaikki kasvatus alkaa indoktrinaatiolla ja voi ainoastaan asteittain loitota siitä. On totta, että minun täytyy tehdä väliaikaisia päätöksiä niin, että opetusmenetelmäni sillä hetkellä saattavat näyttää harjaantumattoman silmissä indoktrinaatiolta. Ehkäpä aivan aluksi ero on vain aikomuksessa: ”Yritänkö vai enkö yritä opetuksellani tai muulla vaikutuksellani indoktrinoida tätä kasvavaa persoonaa ajattelemaan niin, kuin minä päätän?” Jos en pyri indoktrinoimaan häntä, minun tulee niin pian kuin mahdollista selittää, miksi ajattelen niin kuin ajattelen ja teen niin kuin teen, ja vapauttaa hänen järkeilyprosessinsa toimimaan, niin pitkälti kuin hän on siihen kykeneväinen. Mahdollisimman varhaisesta hetkestä lähtien opastan hänet vaatimaan, että järjenkäyttö hallitsee sekä minun ajatteluaani sekä hänen ajatteluaan. Mitä vanhemmaksi hän tulee, sitä enemmän odotan hänen toimivan järkisyiden perusteella ja sitä enemmän autan häntä etsimään asiaankuuluvia perusteita ja oppimaan niiden noudattamista.

On kummallista väittää, että indoktrinaation kieltäville säännölle olisi yksi poikkeus: se, että meidän täytyy indoktrinoida demokratiaan, koska se on liian tärkeä uskomus jätettäväksi kypsytymättömän mielen varaan. Jos myönnämme tämän poikkeuksen, silloin meidän täytyy loogisen johdonmukaisuuden nimessä myöntää sama mahdollisuus jollekin muulle doktriinille, jota opettaja tai vanhempi pitää liian tärkeänä vaarannettavaksi. On turvallisempaa sanoa, että demokratia on niin tärkeä asia, että se täytyy ymmärtää tietoisesti ja sitä täytyy käyttää tietoisesti eikä soveltaa sokeasti. Ja jotta sitä käytettäisiin tietoisesti, se täytyy oppia ajatuksen kanssa. Käytännöllinen vastaus näyttäisi olevan, että (i) ennen kuin oppilaat voivat ymmärtää demokratiaan uskomisen järkisyitä, meidän täytyy joka tapauksessa auttaa heitä elämään demokraattisesti. Muutoin he eivät opi kunnioittamaan toisiaan ja keskustelemaan järkevasti, päättämään yhteistoiminnallisesti tai toimimaan yhteisvastuullisesti. Kuitenkin (ii) meidän täytyy, niin pian kuin se on järkevasti ottaen mahdollista, saada heidät pohtimaan argumentteja demokratian puolesta ja demokratiaa vastaan sekä yhä enenevässä määrin saada heidät itse päättämään parhaan ymmärryksensä mukaan, mihin he uskovat. ”Demokratiaan indoktrinoiminen” on sekä käsitteellinen ristiriita että juuri sen saman demokratian kieltämistä, jota tällöin väitetään opetettavan.

Tämän argumentin välitön seuraus on akateemisen vapauden vaatimus kypsien nuorten kohdalla. Thomas Jeffersonin kirjeissä on asian ydin esitetty hyvin:

”Olen vannonut Jumalan alttarilla ikuista vihamielisyyttä kaikkea ihmismielen alistavaa tyranniaa kohtaan.” (Kirje Benjamin Rushille 23. 9. 1800.)

”Tämä Virginian yliopisto tulee perustumaan ihmismielen

rajoittamattomalle vapaudelle. Täällä emme pelkää seurata totuutta mihin se meidät vieneekään emmekä suvaitse virhettä niin kauan kuin järki on vapaa taistelemaan sitä vastaan.” (Kirje Williamin Roscoelle 27. 12. 1820.)

Aiemmin siteerattu Kansallisen kasvatusyhdistyksen komitean vuonna 1941 antama julistus akateemisesta vapaudesta ilmaisee juuri sen, mitä tarkemmin ottaen tarvitaan:

”Akateeminen vapaus... on olemukseltaan vapautta tutkia ja oppia sekä jakaa tutkimustulokset toisten kanssa... Se on tarkoitettu opiskelijoiden ja julkisen yleisön hyväksi eikä ohjaajien henkilökohtaiseksi tyydytykseksi... Älyllisen tutkimuksen käytäntö on välttämätöntä kunnolla toimivalle demokratialle, enemmän kuin minkään muunlaiselle yhteiskunnalle... Akateemisen vapauden oikeutus... on kattavassa ja puolueettomassa tutkimuksessa. Jos opettaja opetustavallaan joko tieteen tahtoen tai varomattomuuttaan sallii oman ennakkoluulonsa tai jopa perusteltavissa olevan vakaumuksensa sopimattoman ilmaisemisen jatkuvasti tarvella hänen ohjauksessaan tapahtuvan muutoin rehdin opiskelun, hän tältä osin vahingoittaa opiskelijoitaan ja samassa määrin ilmentää sopimattomuuttaan opettajaksi.”⁸

Vastakkainen näkemys löytyy Daughters of the American Revolution -järjestön (Amerikan Vallankumouksen Tyttären) julkisesta lausumasta vuodelta 1923: ”Akateemisella ilmaisunvapaudella ei ole mitään sijaa kouluissa, joissa maan nuorisoa opetetaan ja heidän kehittymättömiä mieliään kasvatetaan.”⁹ Ja yhtäpitävästi tämän kanssa Daughters of Colonial Wars -järjestön (Siirtomaasotien Tyttäret) eräs edustaja tuomitsi tietyn oppikirjan käytön vuonna 1940 siksi, että tuossa kirjassa ”pyrittiin antamaan lapselle puolueeton näkemys sen sijaan, että opetettaisiin hänelle todellista amerikkalaisuutta”. Hän jopa totesi, että ”kaikki vanhat kertomukset opettivat ’minun maani – oikein tai väärin’ ja tämän pitää olla se näkemys, jonka haluamme lastemme oppivan”.¹⁰

Nämä sitaatit johdattavat meidät toiseen ongelmaan eli kiistanalaisten teemojen käsittelyyn.

Tietyt konservatiivisesti ajattelevat ihmiset vastustavat jyrkästi sitä, että kouluissa käsiteltäisiin mitään todella kiistanalaisia asioita. Osa tästä oppositiosta juontuu muutostavastarinasta ja osa taas siitä tosiseikasta, että nämä oppositit ovat itse saaneet koulutuksensa aleksandrialaisytyypisessä koulussa, jossa kaikki opetus oli autoritaarista. Autoritaarinen koulu esittää dogmaattiseen tapaan kirjoissa ja kursseilla kaiken mitä oppilaiden ja opiskelijoiden tulee oppia. Siksi nämä oppositit osaavat tuskin kuvitellakaan mitään muuta tapaa opettaa.

On olemassa useita eri tavoin ja eriasteisesti kiistanalaisia asioita. Toiset sisällöt – kuten kertotaulu – ovat kiistattomia. Kaikki tällaiset asiat opetamme kyseenalaistamatta mutta ymmärtämiseen perustuen, sillä me haluamme kehittää järkeään käytäviä ja vastuullisia kansalaisia. On muitakin sisältöjä, jotka koululaisten on omaksuttava paljolti auktoriteetin antamina, kuten sa-

nojen oikeinkirjoitus tai maantieteen ja historian faktat. Mutta jopa näissä, etenkin maantiedossa ja historiassa ja vastaavissa aiheissa, viisas opettaja pyrkii tekemään oppilaat kasvavassa määrin opettajasta riippumattomiksi ja etenkin riippumattomiksi yksittäisistä oppikirjoista, auttamalla heitä oppimaan useiden erilaisten lähteiden käyttöä. Tässäkin haluamme pyrkiä viljelemään kriittistä tutkimusta ja itsenäistä ajattelua.

On vielä sellaisiakin sisältöjä, jotka ovat joskus olleet kiistanalaisia, mutta joita pätevät opettajat eivät enää pidä sellaisina. Voimme hahmottaa nämä kerran kiistanalaiset aiheet asteikolla, jonka toisessa päässä ovat yhteisössä yleisesti hyväksytyt kannat ja toisessa päässä aiheet, joissa on kaikkein vähiten yhteisymmärrystä. Opettajina meidän tulisi sovittaa toimintamme asteikon eri kohdissa oleviin aiheisiin ja yhteisön tuntemuksiin asiasta. Esimerkiksi evoluutioteoriaa ei hyväksytä joissain takapajuisissa yhteisöissä. Tällaisessa yhteisössä voimme päättää pitää evoluutioteoriaa aidosti kiistanalaisena aiheena eikä seikkana, josta tiedemiehet ovat päässeet yksimielisyyteen. On mielenkiintoista huomata, millaisista asioista on aikojen kuluessa kiistely. Tiedämme maapallon nykyään pyöreäksi, mutta sitä ei ole aina pidetty sellaisena. Esimerkiksi Raamatussa kerrotaan ”maan neljästä kulmasta”. (Ilm. 7:1.) Vuonna 1633 ryhmä katolisen kirkon asiantuntijoita kielsi sen, että maa kiertää akselinsa ympäri kerran päivässä ja auringon kerran vuodessa: ”Doktriini, jonka mukaan maapallo ei ole universumin liikkumaton keskipiste vaan liikkuu jopa päivittäin pyörähtäen, on absurdi.”¹¹ Aiemmin torjuttiin – ja vieläkin joissain piireissä torjutaan – uskonnollisen ilmoituksen vastaisena tieto, että maapallo on vanhempaa perua kuin vuodelta 4004 eKr.

Lopulta tulemme todella kiistanalaisiin aiheisiin, joista huomattava määrä viisaita ihmisiä ajattelee vastakkaisesti. Monet ajankohtaiset ongelmat yhteiskunnassa kuuluvat tähän luokkaan. Jotkut näistä ongelmista ovat niin tärkeitä, että asianmukaisessa iässä olevien oppilaiden ja opiskelijoiden tulisi tutustua niihin. Näin täytyisi tehdä osaksi siksi, että he oppisivat ymmärtämään eri kantoja ja niiden perusteita, jotta jokainen voisi muodostaa oman kantansa, ja osaksi siksi, että he oppisivat suhtautumaan järkevästi vielä ratkaisemattomiin yhteiskunnallisiin ongelmiin. Oikea opettaja ei anna varsinaisissa kiistanalaisissa aiheissa oman kantansa ehkäistä vastuullaan olevien ihmisten aitoa ja itsenäistä mielipiteenmuodostusta. Opettajan täytyy tietää, että näiden asioiden suhteen hän on julkinen viranomainen. Hänen ei pidä mennä käännättämään oppilaita omalle yksipuoliselle kannalleen. Hänen tehtävänsä on auttaa vastuullaan olevia oppimaan itsenäistä ajattelua.

Kiistanalaisia asioita käsiteltäessä opettajan täytyy ymmärtää, että mitä tahansa hän opettaakaan tai kieltäytyy opettamasta, hän joka tapauksessa suosii tietynlaista yhteiskuntaa enemmän kuin toisenlaista. Jos hän opetuksessa kieltäytyy kunnolla käsittelemästä kiistanalaisia asioita, hän joko ohjaa uusien yhteiskunnallisten ajatusten epäkriittiseen hyväksyntään tai epäkriittiseen

torjuntaan. Kumpikin on kasvattamista tyypistettyyn kansalaisuuteen. On valitettavan totta, että moni suosii nuorison kasvattamista tällä tavoin. Oikea opettaja ei kuitenkaan voi antaa periksi sellaiselle taantumukselliselle asenteelle. Hänen täytyy kasvattaa vastuullaan olevia ihmisiä parhaaseen itsenäiseen ajatteluun, johon hän ja he itse kykenevät. Tähän päätelmään näyttää tutkimuksemme kasvatustieteiden filosofiasta ja demokraattisesta opettamisesta vääjäämättä johtavan.

Suomentanut Rauno Huttunen

Viitteet

1. Tarkempi pohdinta tämän termin merkityksestä löytyy Rivlinin ja Schuelerin kirjasta *Encyclopedia of Modern Education*, 1943, 393.
2. John Dryden oli kuuluisa restauraatioajan kynäniekka, jolta tulee myös lentävä lause ”kaikki ei ole kultaa, mikä kiiltää”. Tämä lausahdus löytyy yllä mainitusta protestantismia kritisoivasta *Hind and Panther*-runosta. Suom. huom.
3. Siteerattu Elmer E. Brownin teoksesta *The Making of Our Middle School*, Longmans Green, New York, 1902, 239.
4. *Webster's Dictionary of Synonyms*, Merriam, Springfield, Mass., 1942, 728.
5. *American Scholar*, xv, 99.
6. National Education Association, *Principles of Academic Freedom*, N.E.A., Washington, 1941, 8.
7. Muistaen tekstin julkaisuajankohdan (1951) voidaan ajatella kirjoittajan viittaavan sekä kylmään sotaan että esimerkiksi kommunistivainoihin Yhdysvalloissa. Suom. huom.
8. National Education Association, *Principles of Academic Freedom*, N.E.A., Washington, 1941, 4, 5, 8.
9. *Daughter's of the American Revolution Magazine*, 57, Washington, 270.
10. *Philadelphia Record*, 20. 2. 1940.
11. Lainattu teoksesta Karl Pearson, *Grammar of Science*, Macmillan, New York, 1911, 20.